

Секція А7 Фізична культура і спорт	
УДК 796.8:37.091.3:615.9(075.8)	
Дата першого надходження статті до видання	2026-01-11
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-20
Дата публікації/оприлюднення	2026-02-20

Програмно-нормативна база антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах

Лазурко Юлія Миколаївна

магістр фізичної культури і спорту,

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,

E-mail: Yuliia.lazurko@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-6393-1500>

Пітин Мар'ян Петрович

доктор наук з фізичного виховання спорту, професор,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського,

E-mail: pityn7@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3537-4745>

Комарова Тетяна Володимирівна

магістр фізичної реабілітації

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

E-mail: kafedrapdatu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1260-2570>

Семеряк Зоряна Степанівна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського,

E-mail: zoryanasem9@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4808-2626>

Еделєв Олександр Сергійович

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

Херсонський державний університет

E-mail: edelevalexandr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7866-0282>

Анотація. Метою дослідження було оцінити стан програмно-нормативного забезпечення антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах на основі аналізу навчальних програм дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву (СДЮСШОР) та шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ). Для досягнення поставленої мети застосовано метод систематичного контент-аналізу навчальних програм з різних видів єдиноборств, проаналізовано 38 програм, зокрема фехтування, тхеквондо (WTF), кіокушинкай карате, кікбоксинг (WKA, WAKO) та козацького двобою. У ході дослідження встановлено, що антидопінгова тематика у змісті навчальних програм представлена фрагментарно та нерівномірно. У більшості випадків вона обмежується загальними положеннями щодо заборонених речовин і відповідальності спортсмена без належного розкриття практичних аспектів, таких як процедура допінг-контролю, принцип суворої відповідальності, ризику ненавмисного порушення антидопінгових правил, а також формування навичок безпечного використання лікарських засобів і харчових добавок. Встановлено, що відсутність системного підходу до антидопінгової освіти ускладнює формування у юних спортсменів цілісного уявлення про принципи

«чистого спорту» та знижує ефективність профілактики допінгових порушень. Особливої актуальності ця проблема набуває у видах спорту з ваговими категоріями, де існують підвищені ризики використання заборонених засобів з метою регуляції маси тіла та підвищення спортивної результативності. Результати дослідження свідчать про необхідність оновлення та уніфікації змісту навчальних програм із обов'язковою інтеграцією системної антидопінгової освіти, що поєднає теоретичні знання та практичні навички. Це сприятиме підвищенню рівня обізнаності та відповідальності спортсменів, формуванню стійких етичних установок і забезпеченню відповідності національної системи підготовки сучасним міжнародним стандартам. Отримані результати можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій щодо вдосконалення антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах та підвищення ефективності превентивної роботи у дитячо-юнацькому спорті.

Ключові слова: антидопінгова освіта; спортивні єдиноборства; дитячо-юнацькі спортивні школи; навчальні програми; допінг; профілактика допінгу; принцип чесної гри; дитячо-юнацький спорт.

The curriculum and regulatory framework for anti-doping education in combat sports. An analysis of curricula

Yuliia Lazurko

Master of Physical Culture and Sport

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

E-mail: Yuliia.lazurko@gmail.com <https://orcid.org/0009-0009-6393-1500>,

Maryan Pityn

Doctor of Sciences in Physical Education and Sport, Professor,

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

E-mail: pityn7@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3537-4745>

Tetiana Komarova

Master of Physical Rehabilitation

Higher Education Institution "Podilskyi State University"

E-mail: kafedrapdatu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1260-2570>

Zoryana Semeryak

Phd (Physical Education and Sport), Associate Professor;

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

E-mail: zoryanasem9@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4808-2626>

Oleksandr Edieliev

PhD in Physical Education and Sport, Associate Professor,

Kherson State University

e-mail: edelevalexandr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7866-0282>

Abstract. The aim of the study was to assess the state of the program and regulatory framework for anti-doping education in combat sports based on an analysis of the curricula of children's and youth sports schools (CYSS), specialized children's and youth schools of the Olympic reserve (SCYSSOR), and schools of higher sports mastery (HSMS). To achieve this goal, a method of systematic content analysis of curricula for various combat sports was applied; 38 programs were analyzed, including fencing, taekwondo (WTF), Kyokushin karate,

kickboxing (WKA, WAKO), and Cossack combat. The study found that anti-doping topics are presented in a fragmented and uneven manner within the curricula. In most cases, it is limited to general provisions regarding prohibited substances and athlete responsibility without adequately addressing practical aspects, such as the doping control procedure, the principle of strict liability, the risks of unintentional violations of anti-doping rules, as well as the development of skills for the safe use of medications and dietary supplements. It has been established that the lack of a systematic approach to anti-doping education hinders the development of a comprehensive understanding of the principles of “clean sport” among young athletes and reduces the effectiveness of preventing doping violations. This issue is particularly relevant in weight-class sports, where there are increased risks of using prohibited substances to regulate body weight and enhance athletic performance. The study’s findings indicate the need to update and standardize the content of training programs with the mandatory integration of systematic anti-doping education that combines theoretical knowledge and practical skills. This will help raise athletes’ awareness and sense of responsibility, foster strong ethical values, and ensure that the national training system complies with current international standards. The findings can be used to develop methodological recommendations for improving anti-doping education in combat sports and enhancing the effectiveness of preventive measures in youth sports.

Keywords: anti-doping education; combat sports; youth sports schools; training programs; doping; doping prevention; fair play; youth sports.

Вступ

Актуальність проблеми. Допінг залишається однією з найактуальніших проблем сучасного спорту. Незважаючи на розвиток систем антидопінгового контролю, спортсменів продовжують спокушати заборонені речовини, що підвищують фізичні показники. Це не лише порушує принципи чесної гри, але й серйозно загрожує здоров’ю спортсменів. Використання допінгу підриває довіру до спортивних змагань та створює нерівні умови для конкурентів. Сучасні дослідження підтверджують, що проблема допінгу залишається актуальною у всіх видах спорту, від аматорського до професійного, а нові методи виявлення заборонених речовин допомагають тільки частково вирішити цю проблему [1; 2; 3].

Проблема допінгу залишається однією з ключових загроз сучасному спорту, зокрема юнацькому, де формуються ціннісні орієнтири, спортивна культура та поведінкові моделі майбутніх спортсменів. Застосування заборонених речовин і методів у молодіжному середовищі становить не лише порушення принципів чесної гри, але й створює суттєві ризики для фізичного та психічного здоров’я неповнолітніх спортсменів, які є особливо вразливою категорією [4; 5; 6; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У системі спортивної підготовки особливого значення набуває антидопінгова освіта як складова профілактики порушень антидопінгових правил. Всесвітня антидопінгова стратегія наголошує на пріоритетності освітніх заходів серед молодих спортсменів, оскільки саме раннє формування знань про заборонені речовини, процедури допінг-контролю та принцип суворой відповідальності є ефективним механізмом запобігання допінговим порушенням [8].

Сучасні наукові дослідження підтверджують ефективність антидопінгових освітніх програм. Зокрема, у систематичному огляді Reynoso-Sánchez LF та співавт. (2025) доведено, що освітні втручання достовірно знижують наміри до застосування допінгу та покращують поведінкові установки спортсменів, хоча довгостроковий ефект потребує додаткового підсилення [9]. Також у дослідженні Murofushi Y та співавт. (2018) встановлено, що саме регулярна антидопінгова освіта, а не досвід допінг-

контролю, є ключовим фактором підвищення рівня знань спортсменів щодо антидопінгових правил [10].

Додатково, результати дослідження Deng Z та співавт. (2022) демонструють, що використання електронних освітніх програм, зокрема платформ Всесвітнього антидопінгового агентства, позитивно впливає не лише на рівень знань, але й на формування негативного ставлення до допінгу та зниження схильності до його використання [11]. Водночас аналіз сучасних освітніх підходів свідчить про перспективність використання цифрових технологій і мобільних застосунків для підвищення доступності антидопінгової освіти серед молоді [12].

Автори Коваль К., Дутчак М. (2024) наголошують, що серед перспективних напрямів вирішення проблеми допінгу в спорті особливе місце відводиться реалізації освітніх програм серед різних учасників спортивного руху – від дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів і до національних та міжнародних спортивних організацій, урядових структур [13]. При цьому дослідження показують, що рівень обізнаності спортсменів щодо допінгу все ще залишається недостатнім, що підкреслює необхідність системного впровадження освітніх стратегій [14].

Спортивні єдиноборства характеризуються високим рівнем фізичного навантаження, необхідністю контролю маси тіла, значною конкуренцією та ранньою спеціалізацією, що потенційно підвищує ризик застосування фармакологічних засобів з метою покращення результату або регуляції ваги [15]. Сучасні огляди свідчать, що у видах спорту з ваговими категоріями поширеним є використання діуретиків, анаболічних агентів та стимуляторів, що пов'язано з практиками швидкого зниження маси тіла [16].

Крім того, за даними Davogen AK та співавт. (2024), проблема допінгу залишається актуальною навіть серед елітних спортсменів, що підтверджує необхідність комплексного підходу, який поєднує контроль, превенцію та освіту [16].

Узагальнюючи сучасні наукові підходи, можна стверджувати, що саме інтеграція освітніх програм у систему довгострокової підготовки спортсменів, починаючи з юного віку, є одним із найбільш ефективних шляхів формування культури «чистого спорту» та мінімізації допінгових ризиків.

Виділення невирішеної частини проблеми. Полягає наявній проблемі узагальнення цілісної програмно-нормативної бази антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах, яка б враховувала специфіку цих видів спорту, забезпечувала адаптовані освітні програми та методичні матеріали, інтегрувала антидопінгові знання у тренувальний процес, передбачала ефективні механізми оцінки результативності та сприяла міжсекторальній взаємодії між спортивними федераціями, освітніми установами.

Мета статті. Визначити рівень висвітлення антидопінгової освіти у навчальних програмах дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності зі спортивних єдиноборств..

Наукова новизна полягає у узагальненні програмно-нормативної бази та виявленні моделі антидопінгової освіти, адаптованої до специфіки спортивних єдиноборств, із визначенням методичних засад інтеграції знань у тренувальний процес та пошуку критеріїв оцінки ефективності освітніх програм.

Практичне значення полягає у створенні передумов розробки та впровадження спеціалізованих програм антидопінгової освіти для спортивних єдиноборств та їх інтеграції у тренувальний процес.

Методологія

Методи дослідження. Використано теоретичний аналіз та узагальнення, аналізування документальних матеріалів, методи математичної статистики.

Джерела даних. Для дослідження джерела даних охопили міжнародні документи (Всесвітній антидопінговий кодекс та стандарти WADA, рекомендації ЮНЕСКО), національні нормативно-правові акти України (закони, постанови уряду, антидопінгові правила НАДЦ), політику та освітні програми Національного антидопінгового центру, а також науково-методичні матеріали університетів і спортивних федерацій, що забезпечують теоретичне й практичне підґрунтя для формування ефективної системи антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах.

Інструменти аналізу. Для аналізу програмно-нормативної бази антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах доцільно застосовувати такі інструменти: документальний аналіз – вивчення міжнародних та національних нормативних актів, політик і програм; порівняльний аналіз – зіставлення міжнародних стандартів (WADA) із національними документами та практиками; контент-аналіз – систематизація освітніх матеріалів, методичних рекомендацій і програм.

Обмеження дослідження. Полягають у обмеженій кількості спеціалізованих нормативних документів, що стосуються саме єдиноборств; залежності від міжнародних стандартів WADA без достатньої адаптації до національних та культурних особливостей; складності отримання достовірних емпіричних даних через закритість спортивного середовища; можливій суб'єктивності оцінок ефективності освітніх програм; а також у динамічності нормативної бази, яка постійно оновлюється, що ускладнює формування стабільних висновків.

Результати

Систематичний огляд [17] показав, що спортсмени у бойових мистецтвах (дзюдо, бокс, ММА) мають значно вищу ймовірність використання допінгу у порівнянні з іншими видами спорту. Дослідження вказує, що спортсмени контактних видів спорту (єдиноборства, боротьба, бокс) мають підвищений ризик застосування заборонених речовин через потребу швидкого відновлення та підтримки маси.

У підтвердження тези про те, що спортивні єдиноборства справді у групі ризику у сенсі застосування заборонених речовин, свідчить також річний звіт ВАДА за 2023 рік. На графіку зображено топ-10 видів спорту чи груп видів спорту станом на 2023 рік по підтверджених випадках порушення АД правил, які закінчилися санкціями для спортсменів. У 2023 році загалом було зафіксовано 2005 таких випадків, і стосувалися кейси 94 видів спорту [18].

Серед них 6 та 7 місце антирейтингу за деякими видами спортивних єдиноборств. А саме боротьба (пляжна боротьба, вільна боротьба, греко-римська боротьба, традиційна боротьба, жіноча вільна боротьба, боротьба)(69) та бокс (57) відповідно. Для порівняння на першому місці легка атлетика з показником 270 випадків, на 10му місці баскетбол з 42 випадки.

А нещодавно опублікований звіт за 2024 рік також вказує на те, що динаміка зберігається, хоча кількість проведених тестів також зростає, але тим не менш, кількість позитивних проб в порівнянні з попередніми роками також зростає [19].

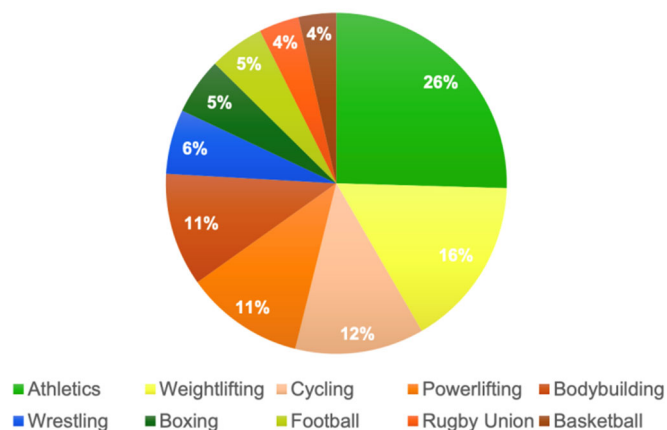

Рис.1 Види спорту з найбільшою кількістю порушень антидопінгових правил, скоєних спортсменами [18]

Графік на рисунку 2 ілюструє кількість виявлених випадків допінгу (AAF - Adverse Analytical Findings - лабораторно підтверджені позитивні проби) у світі за 2018–2023 роки. Дані базуються на звітах WADA.

У 2020 році спостерігається суттєве падіння через пандемію COVID-19, було зроблено менше тестів через хаос спричинений пандемією. Після 2021 року спостерігається стабільне зростання як кількості тестів, так і виявлених випадків. У 2023 році зафіксовано понад 2300 позитивних проб – найвищий показник за останні роки [18].

Рис.2 Кількість позитивних допінг проб у світі за 2018-2023 роки [18]

У цьому контексті особливого значення антидопінгова освіта набуває саме в дитячо-юнацькому спорті. У цьому віці відбувається формування базових цінностей, моделей поведінки та ставлення до принципів чесної гри. Раннє ознайомлення з антидопінговими нормами сприяє закріпленню етичних орієнтирів, таких як відповідальність, чесність і повага до суперника. Крім того, діти та підлітки є більш вразливими до впливу тренерів, однолітків і зовнішнього середовища, що може як позитивно, так і негативно впливати на їх вибір у сфері використання фармакологічних засобів.

Тому оцінка стану програмно-нормативної бази антидопінгової освіти у спортивних єдиноборствах шляхом аналізу змісту навчальних програм дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл

олімпійського резерву (СДЮСШОР) та шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ) зі спортивних єдиноборств щодо наявності тем з антидопінгової освіти є актуальним і науково обґрунтованим.

Проведений аналіз чинних навчальних програм зі спортивних єдиноборств засвідчив суттєву нерівномірність представлення тем антидопінгової освіти у розділах теоретичної підготовки.

На практиці ж антидопінгова діяльність у видах спорту реалізовується на національному та міжнародних рівнях. На міжнародному рівні – це діяльність міжнародної федерації, діяльність якої здійснюється відповідно до вимог антидопінгового кодексу, розробленого ВАДА. На національному - здійснюється у співпраці між національними федераціями та НАДЦ України.

Основними напрямками на національному рівні є проведення освітніх заходів для спортсменів і тренерів, поширення інформаційних матеріалів щодо антидопінгових правил, а також сприяння організації допінг-контролю під час національних змагань. Так, наприклад, у 2025 році Національний антидопінговий центр провів серію вебінарів для українських фехтувальників щодо правил антидопінгу, процедури тестування та ризиків використання заборонених речовин [26].

У листопаді 2025 року фахівці НАДЦ провели комплексну антидопінгову лекцію для представників Федерації тхеквондо України. Учасники обговорили принципи відповідальності, правила допінг-контролю, безпечне використання ліків і механізми повідомлення про можливі порушення [27].

У грудні 2024 року НАДЦ і Українська федерація карате підписали угоду про співпрацю в сфері антидопінгу для спільної освіти та запобігання порушенням правил серед каратистів [28].

В цілому за 2025 рік НАДЦ провів 2337 тестів, видав 10 дозволів на терапевтичне використання, виявлено 41 випадок порушень правил та проведено 40 освітніх заходів [29].

Згідно з положеннями Всесвітнього антидопінгового кодексу, освіта є обов'язковим елементом національних та міжнародних антидопінгових програм, що має зберігати дух спорту, підвищувати обізнаність та розвивати здатність до ухвалення рішень у спортсменів та їх допоміжного персоналу з метою запобігання навмисному чи ненавмисному порушенню антидопінгових правил. Ключові аспекти включають підготовку до розуміння заборонених речовин і методів, процедури допінг-контролю та права й обов'язки учасників спортивного процесу [30].

На виконання Кодексу з 1 січня 2021 р. діє Міжнародний стандарт з освіти (International Standard for Education – ISE), який встановлює обов'язкові вимоги щодо навчальних антидопінгових програм для усіх сторін-підписантів: національних антидопінгових організацій, міжнародних федерацій та спортивних організацій. Основна мета ISE – сприяти формуванню ціннісного ставлення до «чистого спорту», забезпечити чітку структуру та зміст освітніх заходів, їх моніторинг та оцінювання результативності [31].

ISE визначає, що антидопінгова освіта повинна бути ціннісно-орієнтованою, інформаційно-насиченою та інтегрованою у спортивну підготовку на всіх рівнях, починаючи з молодіжного спорту. Це передбачає не лише передачу знань про допінг, але й розвиток життєвих навичок прийняття етичних рішень, формування негативного ставлення до порушення правил і поведінки, яка підтримує принципи чесності та безпеки [32].

Наукові дослідження підкреслюють, що прості інформаційні сесії не забезпечують достатнього ефекту – ефективна антидопінгова освіта має ґрунтуватися на освітніх принципах, що включають повторення, інтерактивність, адаптацію до віку та рівня підготовки спортсменів, а також оцінювання результатів навчання. Це дозволяє не

лише підвищити знання про заборонені речовини та процедури допінг-контролю, а й впливати на установку та поведінку молодих спортсменів щодо уникнення допінгу [33].

Окрім цього, розвиток мобільних і веб-інструментів для антидопінгової освіти демонструє сучасні підходи до підвищення доступності та ефективності навчання, що особливо актуально для молоді та аматорів спорту, які складають значну частину потенційних користувачів цієї освіти [34].

Обговорення

Інтерпретація результатів. Із загальної кількості проаналізованих програм (38 видів спорту) лише у незначній частині передбачено окремі теми, присвячені допінгу, антидопінговому контролю, забороненим речовинам або Всесвітньому антидопінговому кодексу.

Лише у 6 видах спорту з проаналізованих, у програмах наявні теми з антидопінгової освіти, серед них 2 олімпійські види та 4 неолімпійські.

Так у фехтуванні (2025) – тема «Антидопінговий контроль» представлена на етапі спеціалізованої підготовки та підготовки до вищої спортивної майстерності. На етапі спеціалізованої підготовки охоплює поняття допінгу, заборонених речовин і методів, наслідків вживання допінгу, небезпеки вживання харчових добавок. На етапі підготовки до вищої спортивної майстерності детальніше розглядаються правові аспекти, процедура допінг-контролю, права та обов'язки спортсменів, принцип суворої відповідальності, терапевтичні дозволи, систему пулів тестування, інформування про місцезнаходження, дозволи на терапевтичне використання [20].

У програмі теквондо WTF (2022) схожа ситуація – тема «Допінг-контроль» передбачена на етапах спеціалізованої підготовки (4 год), спортивного удосконалення (4 год), підготовки до вищої спортивної майстерності (6 год) та вищої спортивної майстерності (6 год) [21].

У програмі з кіокушинкай карате (2021) – передбачено 1–2 год на етапі спеціалізованої підготовки та підготовки до вищої спортивної майстерності [22].

Кікбоксинг WKA (2020) – тема «Допінг-контроль» (2–5 год залежно від етапу підготовки), цікаво, що це чи не єдиний вид спорту, де тема з антидопінгової освіти включена у план теоретичної підготовки на етапі базової підготовки (4 год). Також 5 год – на етапі спеціалізованої підготовки, 2 год – підготовки до вищої спортивної майстерності [23].

У програмі з козацького двобою (2018) представлена окрема тема з детальним розглядом правил і процедур допінг-контролю, відповідальності спортсменів, прав та обов'язків спортсменів, структури антидопінгового агентства, Всесвітнього антидопінгового кодексу (5 год - на етапі спеціалізованої підготовки, 2 год на етапі підготовки до вищої спортивної майстерності) [24].

Варто відзначити програму з кікбоксингу WAKO (2012), в яку включено комплексні теми «Допінг-контроль» та «Перелік заборонених ліків...», що включають положення Всесвітнього антидопінгового кодексу, відповідальність спортсменів і тренерів, процедури контролю, негативний вплив заборонених речовин на здоров'я спортсмена. Загалом 9 год на етапі спеціалізованої базової підготовки, 3 год – на етапі підготовки до вищих досягнень [25].

Таким чином, лише у 6 із 38 проаналізованих програм, що становить 15,8 %, теми антидопінгової освіти інтегровані у зміст теоретичної підготовки.

У більшості програм (84,2 %) теми, пов'язані з допінгом, допінг-контролем, забороненими речовинами чи Всесвітнім антидопінговим кодексом, не включені до планів теоретичної підготовки. До них належать, зокрема: бокс (2004), дзюдо (2019),

вільна боротьба (2019), греко-римська боротьба (2011, зміни 2017), армреслінг (2015), бойове самбо (2017), греплінг (2020), змішані єдиноборства ММА (2017), карате різних версій (WKF, WKS, традиційне, шотокан тощо), панкратіон (2010), рукопашний бій (2019), сумо (2014), та інші.

Варто звернути увагу, що значна частина програм (програми 16 видів спортивних єдиноборств: Бокс 2004, Боротьба Кураш 2012, Боротьба на поясах Алиш 2009, Боротьба самбо 2001, Карате WKF 2014, Кікбоксинг WPKA 2010, Кікбоксинг WAKO 2012, Кікбоксинг ВТКА 2014, Панкратіон 2010, Сумо 2014, Таеквондо (ІТФ) 2010, Таїландський бокс Муей Тай 2009, Українська боротьба на поясах 2013, Український рукопаш "Спас" 2012, Ушу 2009, Хортинг 2014) була затверджена у період 2001–2014 років, що свідчить про їх нормативну та змістову застарілість. У документах цього періоду відсутні посилання на сучасні положення Всесвітнього антидопінгового кодексу (редакції 2015, 2021 років), міжнародні стандарти з освіти, принцип суворої відповідальності та механізми терапевтичних дозволів.

Порівняння з іншими дослідженнями. Порівняння з іншими дослідженнями показує, що антидопінгова освіта у спортивних єдиноборствах інтегрована у програми лише частково: із 38 проаналізованих програм лише 6 (15,8 %) містять окремі теми, присвячені допінгу, контролю та Всесвітньому антидопінговому кодексу, тоді як у переважній більшості (84,2 %) такі положення відсутні [1; 3; 4; 6; 10]. У програмах фехтування, теквондо WTF, кіокушинкай карате, кікбоксингу WKA, козацького двобою та кікбоксингу WAKO теми антидопінгової освіти представлені на різних етапах підготовки, з різним обсягом годин та рівнем деталізації (від базових понять до правових аспектів і процедур контролю). Натомість у багатьох видах єдиноборств (бокс, боротьба, самбо, ММА, карате WKF тощо) програми залишаються нормативно та змістово застарілими, не враховують сучасні редакції Всесвітнього антидопінгового кодексу (2015, 2021), міжнародні стандарти освіти та принцип суворої відповідальності [13; 18; 19; 22; 27]. Це свідчить про фрагментарність і нерівномірність включення антидопінгової тематики у навчальні програми, що потребує оновлення та систематизації.

Наукова новизна полягає у розробленні та обґрунтуванні програмно-нормативної моделі антидопінгової освіти, спеціально адаптованої до специфіки спортивних єдиноборств; у визначенні методичних засад інтеграції антидопінгових знань у тренувальний процес; у створенні критеріїв та показників оцінки ефективності освітніх програм; а також у формуванні концепції міжсекторальної взаємодії спортивних федерацій, освітніх інституцій та антидопінгових організацій для забезпечення цілісної системи виховання культури «чистого спорту».

Практичне значення полягає у можливості використання розробленої програмно-нормативної моделі для створення спеціалізованих освітніх програм у спортивних єдиноборствах, інтеграції антидопінгових знань у систему підготовки спортсменів і тренерів, удосконалення методичного забезпечення навчального процесу, а також у впровадженні механізмів оцінки ефективності антидопінгової освіти, що сприятиме формуванню стійкої культури «чистого спорту» та підвищенню рівня правової й етичної свідомості учасників спортивного середовища.

Висновки

Отримані результати дозволяють стверджувати, що більшість навчальних програм зі спортивних єдиноборств у системі ДЮСШ, СДЮСШОР та ШВСМ є змістовно застарілими та не відповідають сучасним міжнародним вимогам у сфері антидопінгової політики. Зокрема, у 84,2 % проаналізованих програм відсутні окремі теми з антидопінгової освіти у розділі теоретичної підготовки, що свідчить про

недостатній рівень уваги до формування у спортсменів базових знань про заборонені речовини, процедури допінг-контролю та принципи чесної гри.

Лише окремі види спорту, зокрема фехтування, тхеквондо ВТФ, кікбоксинг WKA та WAKO, кіокушинкай карате та козацький двобій, передбачають систематичне вивчення питань допінгу та допінг-контролю. При цьому обсяг годин, відведених на антидопінгову тематику, у більшості випадків є мінімальним і не забезпечує комплексного формування антидопінгової компетентності спортсменів, включно з практичними навичками реагування у реальних спортивних ситуаціях.

Таким чином, результати дослідження підкреслюють нагальну необхідність оновлення навчальних програм зі спортивних єдиноборств в Україні із обов'язковою інтеграцією системної антидопінгової освіти, що включає як теоретичні, так і практичні компоненти. Запровадження таких заходів сприятиме підвищенню рівня знань і компетентності спортсменів, формуванню відповідальної спортивної поведінки, а також забезпечить відповідність національної підготовки юнацьких спортсменів сучасним міжнародним стандартам і викликам розвитку бойових видів спорту.

Включення тем антидопінгової освіти до навчальних програм є принципово важливим, оскільки саме освіта розглядається як один із найбільш ефективних інструментів профілактики допінгових порушень. На відміну від виключно контролюючих заходів, освітній підхід спрямований на формування усвідомленого ставлення спортсмена до власної діяльності, розуміння ризиків застосування заборонених речовин і наслідків порушення антидопінгових правил. Це дозволяє не лише зменшити ймовірність навмисного допінгу, а й запобігти ненавмисним порушенням, які часто виникають через недостатню обізнаність.

Отже, інтеграція антидопінгових компонентів у навчальні програми ДЮСШ і СДЮШОР є необхідною умовою формування культури «чистого спорту», попередження допінгових порушень і забезпечення гармонійного розвитку особистості спортсмена вже на ранніх етапах його спортивної кар'єри.

Список використаних джерел

1. McLean, S., Morrison, M., Naughton, M., & Salmon, P. M. (2025). Decoding unintentional doping: A complex systems analysis of supplement use in sport. *Performance Enhancement & Health, 13*(1), 100317. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2024.100317>
2. Lazuras, L., Lauritzen, F., Duiven, E., Petrou, M., Kozlovska, L., Attuil, J., & Brown, J. (2025). Anti-doping measures in gyms and fitness centres: A mapping of practices in the state parties of the Council of Europe's anti-doping convention. *International Journal of Drug Policy, 145*, 105025. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2025.105025>
3. Krishnan, A., Datta, K., Sharma, D., Das Sharma, S., Mahajan, U., Jhajharia, S., & Yadav, M. (2022). Survey of antidoping knowledge, attitudes and practices amongst elite Indian sportsmen and the way forward. *Medical Journal Armed Forces India, 78*(1), 88–93. <https://doi.org/10.1016/j.mjafi.2020.03.020>
4. Backhouse, S. H., Whitaker, L., & Petroczi, A. (2013). Gateway to doping? Supplement use in the context of preferred competitive situations, doping attitude, beliefs, and norms. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 23*(2), 244–252. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2011.01374.x>
5. Lauritzen, F. (2024). Attitudes and doping prevalence among Norwegian youth across exercise activities. *Performance Enhancement & Health, 12*(3), 100286. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2024.100286>
6. Königstein, K., Gatterer, K., Weber, K., Schmidt-Trucksäss, A., Tercier, S., & Blank, C. (2021). Geographical heterogeneity of doping-related knowledge, beliefs and attitude among

- 533 Youth Olympics participants. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 24(11), 1116–1122. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.06.001>
7. Паришкара, Ю. В., Пивоваров, А. А., Черезов, Ю. О., & Лукачина, А. В. (2025). Освітня обізнаність студентів про використання допінгу у спортивній та фітнес-діяльності. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, 3, 106–111. <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2025.3.18>
8. World Anti-Doping Agency. (2021). *International Standard for Education (ISE)*. <https://doi.org/10.1123/ijssp.2021-022>
9. Reynoso-Sánchez, L. F., Molgado-Sifuentes, A., Muñoz-Helú, H., López-Walle, J. M., & Soto-García, D. (2025). Effective intervention features of a doping prevention program for athletes: A systematic review with meta-analysis. *Sports (Basel)*, 13(4), 108. <https://doi.org/10.3390/sports13040108>
10. Murofushi, Y., Kawata, Y., Kamimura, A., Hirotsawa, M., Shibata, N., et al. (2018). Impact of anti-doping education and doping control experience on anti-doping knowledge in Japanese university athletes. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 13, 44. <https://doi.org/10.1186/s13011-018-0178-x>
11. Deng, Z., Guo, J., Wang, D., Huang, T., & Chen, Z. (2022). Effectiveness of the WADA e-learning programme for anti-doping education. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 17, 31. <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00459-1> (doi.org in Bing)
12. Saragih, Z. K., Junaidi, & Samsudin. (2024). Enhancing athletes' anti-doping education through mobile applications. *KnE Social Sciences*. <https://doi.org/10.18502/kss.v9i31.17625>
13. Коваль, К., & Дутчак, М. (2024). Проблематика формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*, 42, 18–25. <https://doi.org/10.15330/fcult.42.18-25>
14. Amatya, D. L. (2023). Assessing the need for anti-doping education among athletes. *Mangal Research Journal*, 4(1), 61–70. <https://doi.org/10.3126/mrj.v4i01.61721>
15. Petroczi, A., & Aidman, E. (2009). Measuring explicit attitude toward doping: Review of the psychometric properties of the Performance Enhancement Attitude Scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(3), 390–396. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2008.11.001>
16. Davoren, A. K., Rulison, K., Milroy, J., et al. (2024). Doping prevalence among U.S. elite athletes. *Sports Medicine - Open*, 10, 57. <https://doi.org/10.1186/s40798-024-00721-9>
17. Damjanovic, S., Rossi, C., Manolopoulos, N., Matijevic, T., Korpak, D., Kurtanovic, A., et al. (2025). Doping in combat sports: A systematic review. *Physician and Sportsmedicine*, 53(2), 103–111. <https://doi.org/10.1080/00913847.2025.2449812>
18. World Anti-Doping Agency (WADA). (2025). *2023 Anti-doping rule violations (ADRV) report*. Montreal: WADA. Retrieved from https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2026-02/wada_2023_adrv_report_december_2025.pdf
19. World Anti-Doping Agency (WADA). (2025). *2024 Anti-doping testing figures report*. Montreal: WADA. Retrieved from https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2026-02/2024_anti-doping_testing_figures_report_final_v4.pdf
20. Міністерство молоді та спорту України. (2025). *Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл з фехтування (ДЮСШ)*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
21. Міністерство молоді та спорту України. (2022). *Навчальна програма для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ з тхеквондо (ВТФ)*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
22. Федерація кіокушинкай карате України. (2021). *Навчальна програма з кіокушинкай карате для дитячо-юнацьких спортивних шкіл*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
23. Міністерство молоді та спорту України. (2020). *Кікбоксинг (версія WPKA): навчальна програма для розвитку обдарованих учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)

24. Федерація козацького двобою України. (2018). *Навчальна програма з козацького двобою для дитячо-юнацьких спортивних шкіл*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
25. Міністерство молоді та спорту України. (2012). *Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл з кікбоксингу (WAKO)*. Київ. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
26. Національний антидопінговий центр України. (2024). *Антидопінгова освіта для фехтувальників: завершено серію вебінарів*. Київ: НАДЦ. Retrieved March 17, 2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
27. Національний антидопінговий центр України. (2024). *Без заборонених прийомів: НАДЦ провів освітню антидопінгову лекцію для Федерації тхеквондо України*. Київ: НАДЦ. Retrieved 01.17.2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
28. Національний антидопінговий центр України. (2024). *Протистояння допінгу: НАДЦ та Українська федерація карате разом у боротьбі за чесний спорт*. Київ: НАДЦ. Retrieved 01.17.2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
29. Національний антидопінговий центр України. (n.d.). *Офіційний сайт*. Київ: НАДЦ. Retrieved 01.17.2026, from <https://nadc.gov.ua/>
30. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *World Anti-Doping Code*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17.2026, from <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/world-anti-doping-code>
31. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *International Standard for Education (ISE)*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17.2026, from [https://www.wada-ama.org/...](https://www.wada-ama.org/)
32. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *International Standard for Education (ISE)*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17.2026, from [https://www.wada-ama.org/...](https://www.wada-ama.org/)
33. Rüttenauer, T., et al. (2021). The status quo before the International Standard for Education: Elite adolescent athletes' perceptions of anti-doping education. *Performance Enhancement & Health, 10*, 100200. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2021.100200>
34. Saragih, Z. K., Junaidi, J., & Samsudin, S. (2024). Enhancing athletes' anti-doping education through mobile applications: A review of current strategies and emerging technologies. *KnE Social Sciences, 9*(31), 680–684. <https://doi.org/10.18502/kss.v9i31.17625>

References

1. McLean, S., Morrison, M., Naughton, M., & Salmon, P. M. (2025). Decoding unintentional doping: A complex systems analysis of supplement use in sport. *Performance Enhancement & Health, 13*(1), 100317. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2024.100317>
2. Lazuras, L., Lauritzen, F., Duiven, E., Petrou, M., Kozlovska, L., Attuil, J., & Brown, J. (2025). Anti-doping measures in gyms and fitness centres: A mapping of practices in the state parties of the Council of Europe's anti-doping convention. *International Journal of Drug Policy, 145*, 105025. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2025.105025>
3. Krishnan, A., Datta, K., Sharma, D., Das Sharma, S., Mahajan, U., Jhajharia, S., & Yadav, M. (2022). Survey of antidoping knowledge, attitudes and practices amongst elite Indian sportsmen and the way forward. *Medical Journal Armed Forces India, 78*(1), 88–93. <https://doi.org/10.1016/j.mjafi.2020.03.020>
4. Backhouse, S. H., Whitaker, L., & Petroczi, A. (2013). Gateway to doping? Supplement use in the context of preferred competitive situations, doping attitude, beliefs, and norms. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 23*(2), 244–252. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2011.01374.x>
5. Lauritzen, F. (2024). Attitudes and doping prevalence among Norwegian youth across exercise activities. *Performance Enhancement & Health, 12*(3), 100286. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2024.100286>

6. Königstein, K., Gatterer, K., Weber, K., Schmidt-Trucksäss, A., Tercier, S., & Blank, C. (2021). Geographical heterogeneity of doping-related knowledge, beliefs and attitude among 533 Youth Olympics participants. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 24(11), 1116–1122. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.06.001>
7. Paryshkura, Yu. V., Pyvovarov, A. A., Cherezov, Yu. O., & Lukachyna, A. V. (2025). Osvitnia obiznanist studentiv pro vykorystannia dopingu u sportyvni ta fitnes-diialnosti [Educational awareness of students about the use of doping in sports and fitness activities]. *Olimpiiskyi ta paralimpiiskyi sport*, 3, 106–111. <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2025.3.18>
8. World Anti-Doping Agency. (2021). *International Standard for Education (ISE)*. <https://doi.org/10.1123/ijssp.2021-022>
9. Reynoso-Sánchez, L. F., Molgado-Sifuentes, A., Muñoz-Helú, H., López-Walle, J. M., & Soto-García, D. (2025). Effective intervention features of a doping prevention program for athletes: A systematic review with meta-analysis. *Sports (Basel)*, 13(4), 108. <https://doi.org/10.3390/sports13040108>
10. Murofushi, Y., Kawata, Y., Kamimura, A., Hirosawa, M., Shibata, N., et al. (2018). Impact of anti-doping education and doping control experience on anti-doping knowledge in Japanese university athletes. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 13, 44. <https://doi.org/10.1186/s13011-018-0178-x>
11. Deng, Z., Guo, J., Wang, D., Huang, T., & Chen, Z. (2022). Effectiveness of the WADA e-learning programme for anti-doping education. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 17, 31. <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00459-1> (doi.org in Bing)
12. Saragih, Z. K., Junaidi, & Samsudin. (2024). Enhancing athletes' anti-doping education through mobile applications. *KnE Social Sciences*. <https://doi.org/10.18502/kss.v9i31.17625>
13. Koval, K., & Dutchak, M. (2024). Problematyka formuvannia ta realizatsii osvitnikh prohran u systemi antydopinhovoi diialnosti u sporti [Issues of formation and implementation of educational programs in the system of anti-doping activities in sports]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Fizychna kultura*, 42, 18–25. <https://doi.org/10.15330/fcult.42.18-25>
14. Amatya, D. L. (2023). Assessing the need for anti-doping education among athletes. *Mangal Research Journal*, 4(1), 61–70. <https://doi.org/10.3126/mrj.v4i01.61721>
15. Petroczi, A., & Aidman, E. (2009). Measuring explicit attitude toward doping: Review of the psychometric properties of the Performance Enhancement Attitude Scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(3), 390–396. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2008.11.001>
16. Davoren, A. K., Rulison, K., Milroy, J., et al. (2024). Doping prevalence among U.S. elite athletes. *Sports Medicine - Open*, 10, 57. <https://doi.org/10.1186/s40798-024-00721-9>
17. Damjanovic, S., Rossi, C., Manolopoulos, N., Matijevic, T., Korpak, D., Kurtanovic, A., et al. (2025). Doping in combat sports: A systematic review. *Physician and Sportsmedicine*, 53(2), 103–111. <https://doi.org/10.1080/00913847.2025.2449812>
18. World Anti-Doping Agency (WADA). (2025). *2023 Anti-doping rule violations (ADRV) report*. Montreal: WADA. Retrieved from https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2026-02/wada_-2023_adrv_report_december_2025.pdf
19. World Anti-Doping Agency (WADA). (2025). *2024 Anti-doping testing figures report*. Montreal: WADA. Retrieved from https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2026-02/2024_anti-doping_testing_figures_report_final_v4.pdf
20. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. (2025). *Navchalna prohrana dlia dytiachovyunatskykh sportyvnykh shkil z fekhturnykh (DYuSSH) [Educational program for youth sports schools in fencing]*. Kyiv. Retrieved from <https://mms.gov.ua/>
21. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. (2022). *Navchalna prohrana dlia DYuSSH, SDYuShOR, ShVSM z tkhekvondo (WTF) [Educational program for youth sports schools,*

- specialized schools, and schools of higher sports mastery in taekwondo (WTF)]*. Kyiv. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
22. Federatsiia kiokushynkai karate Ukrainy. (2021). *Navchalna prohrama z kiokushynkai karate dlia dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil [Educational program in Kyokushin Karate for youth sports schools]*. Kyiv. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
23. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. (2020). *Kickboksynh (versiia WPKA): navchalna prohrama dlia rozvytku obdarovanykh uchniv dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil [Kickboxing (WPKA version): Educational program for the development of gifted students in youth sports schools]*. Kyiv. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
24. Federatsiia kozatskoho dvoboiu Ukrainy. (2018). *Navchalna prohrama z kozatskoho dvoboiu dlia dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil [Educational program in Cossack duel for youth sports schools]*. Kyiv. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
25. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. (2012). *Navchalna prohrama dlia dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil z kickboksynhu (WAKO) [Educational program for youth sports schools in kickboxing (WAKO)]*. Kyiv. Retrieved from [https://mms.gov.ua/...](https://mms.gov.ua/)
26. Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr Ukrainy. (2024). *Antydopinhova osvita dlia fekhtuvalnykiv: zaversheno seriiu vebinariv [Anti-doping education for fencers: Completion of a series of webinars]*. Kyiv: NADTs. Retrieved 01.17.2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
27. Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr Ukrainy. (2024). *Bez zaboronenykh pryiomiv: NADTs proviv osvitu antydopinhovu lektsiiu dlia Federatsii tkhekvondo Ukrainy [No prohibited techniques: NADTs conducted an educational anti-doping lecture for the Taekwondo Federation of Ukraine]*. Kyiv: NADTs. Retrieved 01.17.2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
28. Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr Ukrainy. (2024). *Protystoiannia dopinhu: NADTs ta Ukrainska federatsiia karate razom u borotbi za chesnyi sport [Confronting doping: NADTs and the Ukrainian Karate Federation together in the fight for fair sport]*. Kyiv: NADTs. Retrieved March 17, 2026, from [https://nadc.gov.ua/...](https://nadc.gov.ua/)
29. Natsionalnyi antydopinhovyi tsentr Ukrainy. (n.d.). *Ofitsiinyi sait [Official website]*. Kyiv: NADTs. Retrieved 01.17.2026, from <https://nadc.gov.ua/>
30. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *World Anti-Doping Code*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17.2026, from <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/world-anti-doping-code>
31. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *International Standard for Education (ISE)*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17. 2026, from [https://www.wada-ama.org/...](https://www.wada-ama.org/)
32. World Anti-Doping Agency (WADA). (n.d.). *International Standard for Education (ISE)*. Montreal: WADA. Retrieved 01.17.2026, from [https://www.wada-ama.org/...](https://www.wada-ama.org/)
33. Rüttenauer, T., et al. (2021). The status quo before the International Standard for Education: Elite adolescent athletes' perceptions of anti-doping education. *Performance Enhancement & Health, 10*, 100200. <https://doi.org/10.1016/j.peh.2021.100200>
34. Saragih, Z. K., Junaidi, J., & Samsudin, S. (2024). Enhancing athletes' anti-doping education through mobile applications: A review of current strategies and emerging technologies. *KnE Social Sciences, 9*(31), 680–684. <https://doi.org/10.18502/kss.v9i31.17625>